

його очах той ступінь недоторканності, що визнає за ним суспільство [6, с.89]. Тому кримінально-правовий вплив на осіб, котрі свідомо реалізують небезпечні для життя і здоров'я товари, роботи, послуги, а отже, створюють своїми діями реальну небезпеку як для здоров'я населення в цілому, так і для життя й здоров'я конкретних осіб заради, наприклад, власної майнової вигоди, навіть за відсутності настання суспільно небезпечних наслідків, передбачених частиною 2 статті 147 КК України, як видається, цілком обгрунтований. З огляду на вищезазначені обставини доцільне конструювання складу злочину, у якому суспільно небезпечні наслідки є факультативною ознакою об'єктивної сторони складу злочину.

Враховуючи вищезазначене, у ході реформування чинної статті 147 КК України до неї слід внести норму такого змісту:

« – Свідомо скоєні реалізація товарів, надання послуг або виконання робіт, котрі не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя чи здоров'я споживачів, – »

Запропоновані новації при їх включенні до механізму правового регулювання мають підвищити ефективність боротьби з реалізацією на споживчому ринку України продовольчих і непродовольчих товарів, наданням послуг і виконанням робіт, котрі не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя і здоров'я споживачів. А це, врешті-решт, допоможе наблизитися до бажаного стану реалізації проголошених Конституцією України прав і свобод громадян.

Список літератури:

1. Чубирко М.И., Смольский Г.М., Басова Г.М. Влияние пестицидов на качество молочных продуктов // Гигиена и санитария. 1998. №2. 2. Опополь Н.И., Ошевский П.И., Компаниец В.А. и др. // Здоровоохранение (Кишинев). 1989. №5. 3. Ганжара П.С., Новиков А.Л. Учебное пособие по клинической токсикологии. М., 1979; Опополь Н.И. Особенности токсического воздействия нитратов, содержащихся в растительных пищевых продуктах // Вопросы питания. М., 1991. №6. 4. Мышьяк появился в воде // Медицинская газета. 1999. 28 мая. №40. 5. Волков В.С., Боев В.М. Влияние диоксида на активность ферментов монооксигенной системы // Гигиена и санитария. 1997. №5. 6. Коган В.М. Социальный механизм уголовно-правового воздействия. М., 1983.

Надійшла до редакції 28.03.2000

*В.О.Заросило, начальник Центру підготовки кадрів
для міжнародних миротворчих місій ООН НАВСУ,
здобувач каф. адміністрації публічного права НАВСУ*

НАРКОМАНІЯ: АДМІНІСТРАТИВНІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ В УКРАЇНІ ТА НА ЗАХОДІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Проблема наркоманії стає надзвичайно актуальною з кожним роком для України. Вона викликає серйозне занепокоєння як органів державної влади, так і суспільства в цілому.

Ця проблема має декілька аспектів. Перший і головний – це здоров'я людей. Під загрозу поставлено генофонд української нації, тим більше засоби та способи боротьби з розповсюдженням наркоманії в Україні відрізняються від тих, які існують в розвинених країнах Заходу і є досить слабкими.

Інший аспект проблеми – це посилення криміналізації суспільства. Все, що пов'язано з наркотиками, має прямий зв'язок зі злочинним світом. Торгівля наркотиками стає дуже прибутковою галуззю кримінальної економіки. Кількість вилучених з незаконного обігу наркотичних засобів збільшилась з 8 т у 1988 році до 40 т у 1996 році [1, с.197]. В 1999 році вилучено понад 45 т наркотичних засобів.

Щороку в Україні береться на облік майже 10 тисяч наркоманів. За даними МВС в 1997 р. в Україні зареєстровано більш ніж 65 тисяч наркоманів. Але це лише вершина айсбергу, насправді їх нараховується в 10-15 разів більше. Соціологічні дослідження показують, що майже 10% населення знайомі з наркотичними засобами і психотропними речовинами.

Найбільш вражені наркоманією регіони вугільного басейну (Дніпропетровська, Донецька, Луганська області), Чорноморського басейну (Одеська, Миколаївська, Херсонська області та Автономна Республіка Крим), великі промислові центри (Київ, Кривий Ріг, Львів, Харків).

Майже 90% осіб, що офіційно перебувають на обліку в органах внутрішніх справ, це молоді люди віком до 30 років. Дослідження, проведені Харківським НДІ неврології та психіатрії, свідчать, що один наркоман за своє недовге життя (до 40 років) втягує у вживання наркотиків до 200 осіб. Таким чином кількість наркоманів в Україні буде зростати й надалі.

Небезпека поширення наркоманії для здоров'я і генофонду нації ще більше посилюється й тому, що наркомани частіше за все хворіють на СНІД. На 1 січня 1997 р. в Україні виявлено 1673 ВІЛ-інфікованих, серед яких 1024 ін'єкційні наркомани. Відповідно вони становлять потенційну загрозу й для інших людей.

Розповсюдження наркоманії в Україні зумовлено рядом обставин.

По-перше, тим, що у нас є своя значна сировинна база наркотиків. Україна займається промисловим вирощуванням конопель. У нас в багатьох районах культивується мак.

По-друге, Україна розташована на важливих перехрестях, а її кордони не облаштовані належним чином. Це дає можливість наркомафії перевозити через кордони України так звані «важкі» наркотики: героїн, кокаїн. Крім того, Україна розглядається не тільки як транспортна артерія, а й перспективний ринок збуту наркотиків. Але в Україні хоч і зростає кількість осіб, які вживають героїн, кокаїн та інші синтетичні наркотики, понад 80% наркоманів вживають препарати, кустарно виготовлені з макової соломки або коноплі. Причина проста, наркоманам легше за що купити «важкі» наркотики.

Перше місце за кількістю наркотичної сировини в Україні займає мак та макова соломка: «кокнар». За розрахунками спеціалістів, обсяги щорічного нелегального обігу макової соломки становлять понад 600 т. Конопля займає площу в Україні понад 100 тис. га і також цим створюється можливість здобувати наркотичну сировину.

Боротьба з нарк манією та розповсюдженням наркотиків – це проблема загальнодержавної ваги і вирішити її можна лише комплексними заходами. Серед них можна назвати такі, як заходи кримінальної юрисдикції, заходи адміністративної юрисдикції, профілактичні заходи, медично-санітарні та інші. Традиційно так склалось в Україні, що більшість заходів по боротьбі з розповсюдженням наркоманії та знищенням наркотичної сировини є адміністративно-правовими. В той же час у країнах заходу (Великобританії, США, Канаді, Франції та інших) основний метод боротьби з наркоманією та розповсюдженням наркотиків кримінально-правовий. Адміністративні засоби в цих питаннях не застосовуються. Навіть дрібне правопорушення, пов'язане з наркотиками – це кримінальне правопорушення.

Деякі прикладів. Основним напрямком боротьби з наркоманією в Україні в даний час можна вважати роботу по зменшенню обігу наркосировини – макової соломки. На це спрямовані адміністративні методи: виявлення посівів маку, знищення поживних залишків, виявлення осіб, які виготовляють макову соломку тощо.

Аналіз застосування ст.106¹ та 106² Кодексу України про адміністративні правопорушення показує, що їх застосування – це тільки імітація боротьби з відповідними правопорушеннями. Кількість протоколів, складених на правопорушників за незаконні посіви снотворного маку, збільшується з року в рік. В той же час збільшується і кількість макової соломки в незаконному обігу.

Мак в Україні сіють споконвіку і ніякими адміністративними заборонами цього не викоринити. В селах завжди є посіви маку. Інша справа, з якою метою висівається мак, розмір засіяних ділянок, як ці посіви охороняються, що робити з поживними залишками тощо.

Після того, як мак виростає та зацвітає, починається «боротьба». Дільничні інспектори міліції чи інші посадові особи обходять територію, складають протоколи, примушують знищити посіви і на цьому процес закінчується. Протоколи розглядаються керівництвом міськрайвідділів УМВС. В зв'язку з тим, що протоколи складаються на тих, хто перебуває вдома, порушниками в більшості випадків є «столітні» бабусі-пенсіонери. Порушники попереджуються або штрафуються і справа закривається. Якщо мак залишився, він виростає і ним вже займаються заготівельники макової соломки. Та й в селах ті ж самі бабусі добре знають, що таке поживні залишки і якщо за них їм пропонують гроші або якийсь товар, вони охоче його беруть. Правова норма, яка закладена в ст.229⁹ КК України, практично не застосовується. Мак в наших умовах можна посіяти лише один раз на

рік, а питання про те, хто притягався раніше до адміністративної відповідальності за посів маку, не відслідковується. З іншого боку, наприклад, у Хмельницькій області за рік до адміністративної відповідальності за незаконний посів та вирощування снотворного маку щорічно притягається понад 5 тисяч осіб. Тож теоретично можна притягати до кримінальної відповідальності щорічно по 5 тисяч осіб. Звичайно, це зовсім зіпсує «справжню» статистику боротьби зі злочинністю.

Для вирішення проблеми можна запропонувати декілька шляхів:

1. Підвищення відповідальності за незаконний висів маку, навіть переведення цієї правової норми з адміністративної сфери до кримінальної.

2. Розробка спеціального комплексу заходів, спрямованих на посилення охорони посівів, які можуть бути як у окремих господарствах, так і у окремих громадян за спеціальними дозволами.

3. Підвищення ефективності діяльності міліції щодо виявлення осіб, які збувають поживні залишки, та притягнення їх до відповідальності.

Проблемою для правоохоронних органів України в питаннях боротьби з наркоманією зі застосуванням адміністративного законодавства є також і практичне втілення в життя вимог ст.44 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Згідно з санкцією даної статті особа, яка виготовила, придбала, зберігала, перевозила чи пересилала наркотичні засоби чи психотропні речовини у невеликих розмірах без мети збуту, може бути піддана штрафові в розмірі від вісімнадцяти до сорока мінімумів доходів громадян або адміністративному арештові на строк до 15 діб [2, с.21]. Питання про притягнення громадянина до відповідальності у вигляді штрафу в сучасній економічній ситуації є м'яко кажучи, проблематичним, бо наркомани не мають грошей. З іншого боку, суди нечасто застосовують адміністративний арешт. Крім того, підлягає уточненню правова норма, яка визначає невеликі розміри наркотичних засобів. Якщо це наркотичні засоби, які вживаються в медичних цілях і їх зберігання якоюсь мірою виправдане, то зберігання ж наркотиків типу кокаїну, героїну, ЛСД та подібних не повинно підпадати під адміністративну юрисдикцію. Це вже злочинна діяльність і повинна каратися засобами кримінальної юрисдикції.

Виходів з такої ситуації є декілька. І один з них – це запозичення досвіду розвинутих країн Заходу. У більшості країн Заходу законодавство по відношенню до наркотиків набагато суворіше, ніж в Україні.

Наприклад, у Великобританії згідно зі статутом про неправильне використання наркотичних засобів 1971 р. не визначено, яку кількість наркотичних засобів може мати при собі громадянин, у своїй машині, чи у приміщенні, чи будь-де. В кожному випадку, якщо поліцейський має обґрунтовані докази, що у громадянина є наркотичні засоби, він має право затримати останнього і обшукати його з метою виявлення наркотиків.

У Великобританії наркотичні засоби поділяються на три класи А, В та С. Якщо у громадянина виявлено будь-яку кількість наркотику класу А, його одразу заарештовують і він може бути засудженим до позбавлення волі на строк до 7 років. Будь-яка кількість класу В тягне за собою відповідальність до 5 років позбавлення волі. Клас С, до якого входять наркотичні засоби, які застосовуються переважно у медичних цілях, тягне за собою відповідальність до 2 років позбавлення волі [3, п.69–70]. Звичайно, це ніяк не можна порівняти з сорока трьома неоподаткованими мінімумами доходів громадян, та й навіть адміністративним арештом до 15 діб.

Будь-яке порушення, пов'язане з наркотичними засобами у Великобританії – це кримінальна справа і продаж будь-якої кількості наркотику класу А у Великобританії може призвести до довічного ув'язнення, а класу В – до 14 років позбавлення волі. Перевезення наркотиків будь-якого класу також тягне за собою покарання у вигляді позбавлення волі до 14 років [4, р.689–698].

Вирощування марихуани, опійного маку та інших рослин, які містять в собі наркотичні речовини, у Великобританії також є злочином і може бути покаране позбавленням волі на строк до 14 років.

У США в більшості штатів дії, які спрямовані на зберігання, перевезення чи пересилку наркотичних засобів у будь-яких розмірах, також закінчуються ув'язненням.

Наприклад, в штаті Індіана згідно зі ст.35-48-4-11 Кримінального кодексу штату особа, яка має при собі чи у своєму приміщенні, автомобілі, човні 30 грамів марихуани, чи 2 грами гашишу, є винною у скоєнні місдімінору (дрібного злочину) класу А, і якщо це доказано в суді, може бути покарана штрафом у розмірі до 500 доларів, або позбавленням волі до 1 року з відбуванням покарання у в'язниці штату, або ж штрафом і позбавленням волі одночасно. Це якщо виявлено марихуану та гашиш, які не вважаються «тяжкими» наркотиками і відносяться до 3-го класу так званих контрольованих субстанцій. Якщо ж громадянин має при собі чи знову ж таки в своєму приміщенні, автомобілі та т.ін. кокаїн, опіум чи інший «важкий» наркотик, то він винен у скоєнні злочину категорії «Д». Скоєння злочину цієї категорії передбачає покарання у вигляді 1,5 роки позбавлення волі, до яких може бути додано ще півтора роки, якщо є обтяжуючі обставини, та штрафу у розмірі до 10000 доларів [5, р.167]. Питання про якийсь мізерний штраф чи 15 діб арешту, як це робиться в Україні, звичайно ж виглядає смішно.

Вирощування маку чи продаж макової соломки та навіть виготовлення її також у штаті Індіана карається згідно з цими статтями і ніякої згадки про адміністративні засоби боротьби з наркоманією в штаті Індіана немає.

Ще суворіше карається володіння наркотичними засобами в Техасі. За будь-яку кількість наркотичного засобу, яка знайдена у громадянина чи визнана такою, що йому належить останній, може бути покараний тюрем-

ним ув'язненням від 3 років до 99 років та штрафом в розмірі до 10000 доларів [6, р.1440–1441].

У законодавстві Канади питання наркотиків регулюється окремим статутом (Статут про контроль над наркотиками 1970р.).

Згідно з цим статутом будь-який громадянин Канади, чи інша особа, яка знаходиться на її території не має права мати у своєму розпорядженні будь-який наркотик, якщо на це в неї немає відповідного документа: рецепта лікаря, ліцензії та ін. Якщо ж в порушення цієї вимоги особа має при собі чи в приміщенні, яке їй належить, чи в автомобілі та т. ін. будь-який наркотик і в будь-якій кількості, то вона визнається винною у скоєнні злочину і може бути засуджена до 6 місяців позбавлення волі та до штрафу в розмірі до 1000 канадських доларів [7, р.НСА–3].

Якщо подібне правопорушення скоєне повторно, при чому не має значення який наркотик і в якій кількості виявлено поліцією у громадянина – він може бути засуджений до 1 року позбавлення волі, а штраф збільшено до 3000 канадських доларів. Якщо ж особа має наркотичні засоби і намагається їх продати, розповсюдити, перевезти або переслати, то вона відповідно до санкції 4 згаданого вище статуту може бути засуджена до довічного ув'язнення. Вирощування маку та інших рослин, які містять в собі наркотичні речовини, канадським законодавством заборонено. Вони можуть вирощуватись громадянами, які мають на те спеціальні ліцензії.

Особи ж, які порушують вимоги згаданого вище статуту, згідно з санкцією 6 можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності та засуджені до позбавлення волі строком до 7 років.

У Франції законодавством також заборонено мати при собі чи в своєму приміщенні, автомобілі та т.ін. наркотичні засоби і взагалі так звані контрольовані субстанції. Сюди можна віднести отруйні, токсичні та інші речовини.

Згідно з законом «Про субстанції, які підлягають контролю» 1955 р. громадянин Франції чи громадянин іншої держави, який знаходиться на території Франції і має при собі чи в своєму приміщенні, автомобілі, човні та т.ін. субстанції, які підлягають контролю і не має на те відповідних документів, рецепту лікаря, ліцензії та т.ін., може бути заарештований поліцією і направлений до суду. Покарання може бути у вигляді штрафу до 25000 франків або позбавлення волі до 6 місяців [8, р.1955].

Питання про вирощування маку чи інших рослин, які мають в собі наркотичні речовини, також регулюється згаданим законом. У цілому вирощування таких рослин законом заборонено, а якщо громадянин порушує його, то вони можуть бути оштрафовані на суму до 25000 франків або ув'язнені на термін до 6 місяців.

Таким чином, ми можемо констатувати, що в більшості країн Заходу відповідальність за порушення законодавства щодо наркотичних засобів підвищена в порівнянні з Україною.

Питання про адміністративні методи боротьби з наркоманією в більшості країн світу не ставиться, для цього застосовуються тільки засоби кримінальної юрисдикції.

З метою покращення роботи щодо боротьби з наркоманією в Україні слід вирішити такі питання:

1. Посилити заходи покарання за порушення законодавства, пов'язаного з наркотиками в адміністративному законодавстві.

2. Передати всі питання про вирішення справ про правопорушення, пов'язані з наркотиками, до юрисдикції судів.

3. Розглянути питання про переведення деяких правових норм зі сфери адміністративної юрисдикції до сфери кримінальної юрисдикції (наприклад, відмінити адміністративну преюдицію в ст.229⁹ Кримінального кодексу України та ін.).

4. Вирішити в законодавчому порядку питання про надання ліцензій на посів маку.

5. Активізувати антинаркоманійну пропаганду, залучати до її проведення всі без винятку державні та приватні установи та організації.

Проведення цих та інших заходів сприятиме зупиненню наступу наркоманії, бо лише одними адміністративними заходами її не спинити.

Список літератури:

1. Дурдинеш В.В. На злочинність усім миром К., 1998.
2. Законодавство України про адміністративну відповідальність. К., 1997.
3. Hearen L. Calvert's Powers of Arrest and Charges 9th edition, London, Butterworths.
4. English J, Card R. Butterworths Polise Law, London, Butterworths.
5. Indiana Criminal Code 1997, Assosiation of Indiana Prococuting attorweys, Boston, 1997.
6. Texas Criminal Law and Motor Rehicle Handbook, Yould publication, California, 1999.
7. Snow's Annotated Criminal Code, Toronto, Car-swell, 1986.
8. Code Penai, Paris, Dallez. 1998.

Надійшла до редколегії 10.05.2000

*В.М. Струков, канд. техн. наук,
начальник каф. інформаційних систем
і технологій в діяльності ОВС Ун-ту внутр. справ,*

*М.М. Тагасв, канд. мед. наук,
доцент каф. криміналістики Ун-ту внутр. справ,*

*О.В. Щербіна, викладач каф. економіки та організації
господарчої діяльності ОВС Ун-ту внутр. справ*

ПОБУДОВА СТРУКТУРНОЇ СХЕМИ ПРЕДМЕТНОЇ ОБЛАСТІ ЕКСПЕРТНОЇ СИСТЕМИ ПО РОЗСАДУВАННЮ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

Під час розслідування дорожньо-транспортних пригод (ДТП) співробітники правоохоронних органів стикаються з деякими труднощами, подолати які можна шляхом використання потенціалу комп'ютерної техніки. Комп'ютеризація процесу розслідування ДТП у теперішній час в Україні та в